

**Canzone, Toccate en Sonate uit
zeventiende-eeuws Italië**

Frans Brüggen, *blokfluit*

Gustav Leonhardt, *klavecimbel en orgel*

Anthony Woodrow, *violone*

**Concertgebouw, Kleine Zaal
woensdag 11 juni 1986 | 20.15 uur**

Canzone, Toccate en Sonate uit zeventiende-eeuws Italië

Spadi

Passaggi sopra 'Anchor...', Venezia 1609

Cima

Sonata, Milano 1610

Marini

Sonata, Venezia 1617

Frescobaldi

5 Gagliarde, Roma 1627

Selma

Canzon, Venezia 1638

Galli

Ricercar, Bologna ca. 1650

Falconiero

3 Corriente, Napoli 1650

Corelli

'Sonata' Op. V, nr. 7, voor viool en basso continuo, Roma 1700
Preludio, Corrente, voor blokfluit en basso continuo, London
1702

P A U Z E

(Correlli, vervolg)

Sarabanda, Giga

Montalbano

Sonata, Palermo 1629

Merula

Sonata, Venezia 1624

Fontana

Sonata, Venezia 1641

Frescobaldi

Toccata VII, Roma 1627

Presenti

Passo e Mezzo, Venezia 1645

Cesare

Melodia, München 1621

Riggio

Canzon, Venezia 1612

'Een rondje Seicento', zo is het concert van vanavond het beste te omschrijven. In andante wandelen we door de instrumentale solomuziek van de 17e eeuw, gluren even over de rand van de 18e eeuw en keren vervolgens weer terug naar waar we begonnen.

De muziekcultuur van de 17e eeuw wordt gekenmerkt door een toenemende verzelfstandiging van de instrumentale muziek, een ontwikkeling die reeds tijdens de Renaissance begon. Tijdens de Renaissance ontwikkelden zich per type instrument hele families van instrumenten in alle maten en liggingen, die tezamen een homogene klankgroep konden vormen. De instrumenten bleven echter nog lang gerelateerd aan de vocale muziek: ze dienden ter begeleiding of vervanging van vocale stemmen. Toch zag men wel in dat instrumenten als de viool, de zink of de blokfluit in bepaalde opzichten meer mogelijkheden bieden dan de menselijke stem. Ze bezaten bijvoorbeeld een grotere wendbaarheid en deze werd vooral uitgeluid in de zogenaamde diminutiekunst. Diminueren betekent verkleinen en houdt in dat een vocale melodie, meestal de sopraanpartij van een chanson of madrigaal, omspeeld wordt in kortere notenwaarden dan de oorspronkelijke. De overige partijen werden samengevat door een begeleidend toetsinstrument. Op deze manier werd de instrumentalist een ideale mogelijkheid geboden zijn virtuositeit te tonen. De diminutiekunst bloeide vooral in Italië, waar diverse tractaten werden gepubliceerd met regels en voorbeelden. Uit een tractaat van Giovanni Battista Spadi (1609) horen we diens diminuties van het madrigaal *Anchor che col partire* van Cipriano de Rore. Dit madrigaal was toentertijd een topstuk, die ook door veel andere componisten van versieringen voorzien werd.

Ook de canzone, voorloper van de sonate, ontwikkelde zich vanuit een vocaal model, namelijk vanuit de instrumentale uitvoering van het Franse chanson ('Canzon francese'). De instrumenten weekten zich los van het vocale model en zo ontstond een puur instrumentaal werk, bestaande uit diverse contrasterende, naadloos in elkaar overgaande delen. De term canzone herinnert nog aan de vocale oorsprong van het genre. Geleidelijk zou de benaming sonate steeds meer ingang vinden. ('Sonare' werd in de betekenis van 'spelen' afgebakend tegenover

'cantare', zingen.) Gangbare bezettingen waren een of twee solo-instrumenten met basso continuo of vier gelijkwaardige instrumenten. De te gebruiken instrumenten werden gewoonlijk niet nader gedefinieerd. Veel canzones beginnen met een kernachtig motief, bestaande uit een beginnoot die gevolgd wordt door twee noten van gehalveerde waarde. Driedelige maatsoorten vinden we veelal aan het eind. Grootmeesters in het genre waren componisten als Frescobaldi, Cima, Fontana en Merula.

Mede dankzij het feit dat muziek voornamelijk in de internationale handelscentra van Italië werd uitgegeven, raakten de instrumentale vormen en stijlen spoedig in heel West-Europa bekend. Zo verschenen in 1647 te Rotterdam instrumentale bundels met werken van Legrenzi en Merula, en ook in Amsterdam werden werken van Italiaanse 'uytnemende Phoenixen dezer edeler konst' gepubliceerd. Zo bepaalde Italië de mode. Ook buitenlandse componisten maakten zich de Italiaanse stijl eigen. Zo iemand was bijvoorbeeld de Spanjaard Bartolomé de Selma y Salaverde. Dat de composities van deze Augustijner monnik ook in Italië voor vol werden aangezien, kunnen we concluderen uit het feit dat ze in 1638 in Venetië werden uitgegeven.

Met de sonate op. 5 nr. 7 van Corelli snuffelen we even aan de 18e eeuw. De 12 vioolsonates op. 5 verschenen in 1700 in Rome. Er is nu geen sprake meer van in elkaar overgaande segmenten maar van zelfstandige, strikt van elkaar gescheiden delen. In 1702 verscheen in Londen van een zestal sonates een anonieme bewerking voor blokfluit.

Voor het concert van vanavond betekent Corelli het eindstation. Halverwege de sonate pauzeren we, waarna we ons weer op de terugweg begeven.

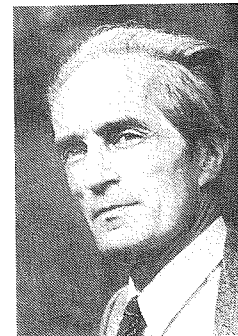
Nadat we de geschetste ontwikkelingen hebben meebeleefd, kunnen we nauwelijks tot een andere conclusie komen dan dat de menselijke eigenaardigheid om alles te willen indelen gebrekkig is. Cima en Corelli, we noemen het allebei barok, terwijl zich twee totaal verschillende werelden ontvouwen. Het zou onjuist zijn aan de prille canzone een negatief waarde-

oordeel toe te voegen als zou het hier een primitieve vorm van sonate-componeren betreffen. Een overtuigend pleidooi voor de 17e-eeuwse muziek werd eens nader door Frans Brüggen in een interview gegeven: 'Ik ben van mening, dat bijna ieder werk van een componist uit de 17e eeuw meer grandeur heeft dan een sonate van Telemann. Frescobaldi is een edelman, Telemann in vergelijking daarmee een burgerlijke zakenman... Bijna ieder werk uit de 17e eeuw, ook dat van minder bekende componisten, heeft meer kwaliteit dan de door-sneewerken van de 18e eeuw'.

Thiemo Wind

Frans Brüggen

Gustav Leonhardt

Frans Brüggen werd op 21-jarige leeftijd benoemd tot docent aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag. Sedert meer dan twintig jaar geeft hij over de hele wereld concerten. Jaarlijks geeft hij meer dan honderd recitals en concerten. Brüggen maakte veel grammofoonopnamen die bij een groot publiek aftrek vinden en waarvoor hij verscheidene prijzen ontving. Van zijn hand verschenen diverse publicaties over oude muziek.

Dat door toedoen van Frans Brüggen de blokfluit zich ook in de hedendaagse muziek een plaats heeft verworven bewijzen composities van o.a. Berio, Louis Andriessen, Reinbert de Leeuw en Peter Schat, die voor hem werden geschreven.

Hij werd als Erasmus-docent benoemd aan de Harvard University en aan die van Berkely, Californië.

Hij is oprichter en dirigent van het Orkest van de XVIIIe Eeuw; een internationaal ensemble dat gespecialiseerd is in het barok en vroeg-klassieke repertoire.

Gustav Leonhardt studeerde clavecimbel, orgel en musicologie in Bazel; van 1952 tot 1955 was hij docent aan de Hochschule für Musik te Wenen en sindsdien is hij als leraar clavecimbel verbonden aan het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam. In 1969/70 bezette hij in de Verenigde Staten de Horatio Appleton Lamb leerstoel aan de Harvard Universiteit.

Voorts is hij organist van de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Hij gaf concerten in vrijwel alle landen van Europa en maakte bovendien verscheidene tournees als solist door de Verenigde Staten. Ook treedt hij op als kamermuzikspeler.

In 1967 speelde Gustav Leonhardt de hoofdrol, die van Johann Sebastian Bach, in Jean-Marie Straub's film 'Chronik der Anna Magdalena Bach'.

Hij maakte talloze grammofoonopnamen en verzorgde de wetenschappelijke uitgave van Band I (klavierwerken) der Opera Omnia van Sweelinck.

Gustav Leonhardt dirigeerde uitvoeringen van opera's van Monteverdi en Rameau. In 1980 ontving hij de Erasmus Prijs.

Anthony Woodrow

Anthony Woodrow werd in Brighton, Engeland, geboren en studeerde vanaf zijn zevende jaar contrabas onder leiding van zijn vader.

In 1950 had hij zijn eerste solo-optreden voor de BBC-televisie. In 1953 studeerde hij aan de Guildhall School of Music and Drama te Londen bij James Merrett Sr. In de periode 1952-1955 trad hij op met het Royal Philharmonic Orkest, Philharmonia, de London Mozart Players en het Goldsbrough Orkest, werkte hij mee aan een aantal filmmuziekopnamen en werkte hij voorts als free-lance bassist. Van 1955 tot 1960 was Anthony Woodrow solo-bassist bij het Nederlands Kamerorkest o.l.v. Symon Goldberg en van 1960 tot 1963 solo-bassist bij het Israëlsch Philharmonisch Orkest. Diezelfde functie vervulde hij van 1964 tot 1975 bij het Amsterdams Philharmonisch Orkest.

Sinds 1972 is hij docent aan het Muzieklyceum te Amsterdam en het Amsterdams Conservatorium.

Thans is Anthony Woodrow solo-bassist bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest, terwijl zijn werkzaamheden voorts bestaan uit het spelen van kamermuziek, solo-optredens en het geven van lessen.

Uitgave: Stichting Holland Festival
Kleine - Gartmanplantsoen 21
1017 RP Amsterdam
Tel: 020 - 27 65 66
Telex: 11218 HFAUB
Telefax: 020 - 25 31 40
Telegramadres: Festival Amsterdam

Bestuur:

F. Becht, voorzitter
mr. H.J. Jong, penningmeester
mr. G. Korthals Altes
drs. J.W. Schrofer
dr. L. Ginjaar
dr. L.J.C.M. Le Blanc
Mr. E.L.L. de Wilde

Directie/muziek: Ad 's-Gravesande

Theater: Arthur Sonnen

Dans: Marc Jonkers

Productieleiding: Elza Heijman

Productie: Joël Bons, Sigi Giesler, Just Smits,
Monica van Steen, Gwenoële Trapman,
Willem Trommels, Josée Voormans, Oscar Wibaut,
Karin IJzermans

Secretariaat: Mieke Coenemans, Karin Köhler,
Tineke van Manen, Alma Netten, Ivonne Valk

Administratie: Karin Boef

Pers & Publiciteit: Irene de Groot,
Carla Hazewindus-Schipper, Hubert van der Kleij,
Babs van Overbeek, Harriët Rotshuizen, Hans Smit,
Anne Werthiem - Tolk

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door het
Prins Bernhard Fonds

Fotograferen verboden